ON AIKA HERÄTÄ

Jätevesitutkimukset kertovat karua kieltä siitä, kuinka opioidien käyttö on lisääntynyt Suomessa etenkin pandemian aikana. Samalla huumausaineista johtuvien yliannostuskuolemien määrä on kasvussa.

TEKSTI
Vernon White,
Siru Törnroos

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen raporteista käy ilmi, että viime vuosikymmenen aikana yliannostuskuolemien määrä on kasvanut Suomessa tasaisesti 105:stä 189 kuolemaan. Samaan aikaan niiden vainajien määrä, joiden elimistöstä löytyi rikosteknisessä tutkinnassa huumausaineita, on myös noussut noin 60 prosenttia. Absoluuttiset määrät eivät välttämättä kuulosta suurilta, mutta kyseessä on selvästi kasvava ongelma niin Suomessa kuin muuallakin Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa.

Näiden tietojen ja EU:n huumeseurantakeskuksen EMCDDA:n vuoden 2020 raportin perusteella nähdään huolestuttava trendi: Suomen kansalaisten huumeidenkäyttö on lisääntynyt varsinkin pandemian aikana, mutta myös ennen sitä. Kun huumeidenkäytön ja yliannostuskuolemien lisääntymiseen yhdistetään EMCDDA:n raportin taulukko, jonka mukaan Suomessa suuren riskin opioidien käyttö tuhatta asukasta kohti on yksi Euroopan korkeimmista, on todella syytä huoleen. Huolestuttavaa on myös se, että Suomen jätevesitutkimuksen[1] mukaan huumeidenkäyttö on kolminkertaistunut vuodesta 2012, jolloin jätevesitutkimukset maassa aloitettiin.

Väittäisin, että näemme Suomessa samaa kuin esimerkiksi Isossa-Britanniassa ja Kanadassa, joissa huumeidenkäyttö lisääntyy, laittomien huumeiden saatavuudessa tapahtuu muutos ja sitä kautta käytön vääjäämätön siirtymä saatavilla oleviin uudentyyppisiin huumeisiin. Useimmissa maissa, joissa näin on tapahtunut, uusi tai lisääntynyt huumeidenkäyttö on kohdistunut joko laillisesti tai laittomasti valmistettuihin opioideihin.

Useimpien laittomien huumeiden trendien taustalla on niiden saatavuus ja käyttäjien kysyntä. Jätevesitutkimuksista nähdään, että laittomien huumeiden kysyntä kasvaa koko Suomessa, ja väitän, että järjestäytyneet rikollisryhmät vastaavat tähän kysyntään. Tuoreiden tietojen perusteella kysyntään vastataan nimenomaan laittomasti valmistetulla fentanyylillä.

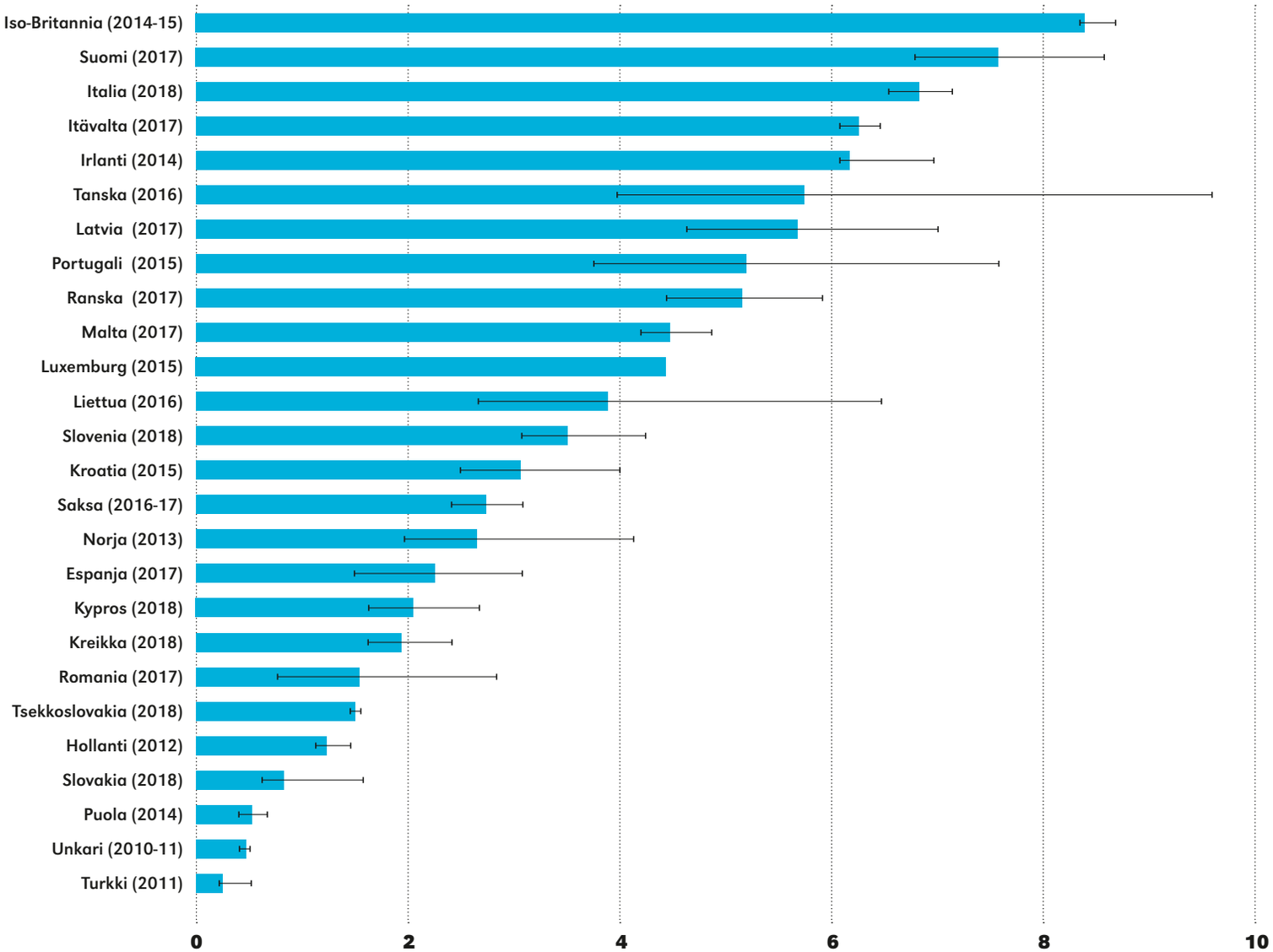
Muissa maissa siirtyminen metamfetamiinista synteettisiin opioideihin on ollut helppoa, sillä järjestäytyneet rikollisryhmät voivat käyttää vakiintuneita salakuljetusreittejään esiasteiden ja raaka-aineiden tuomiseen. On tärkeää ymmärtää laittoman huumekaupan tuottopotentiaali, joka on synteettisten opioidien kohdalla hyvin suuri. Laittomassa huumekaupassa käytettävän synteettisen opioidin, fentanyylin, valmistamiseen tarvittavien esiasteiden tai raaka-aineiden hankkiminen onnistuu helposti pimeän verkon ja vakiintuneiden salakuljetusreittien avulla.

Kanadassa, Yhdysvalloissa, Isossa-Britanniassa ja Australiassa tehtyjen tutkimusten perusteella pimeän verkon lähteistä saadaan yleensä miljoonien dollarien arvosta väärennettyä tuotetta, jonka raaka-aineisiin on mennyt korkeintaan kymmenesosa tuotteen arvosta. Koska opioidien käyttö yleistyy Suomessa, voidaan odottaa sekä kysynnän että tarjonnan jatkavan kasvuaan. Viimeaikaiset tapahtumat ja täällä kerätyt tiedot osoittavat, että opioidien käyttö ja lääkeväärennösten myynti ovat kasvussa.

Vaikuttaa siltä, että monissa muissa maissa käynnissä oleva opioidiepidemia on rantautunut myös Suomeen. Epäilen vahvasti, että opioidien käyttö sekä lääkeväärennösten kehitys ja myynti johtavat Suomessa samanlaiseen tilanteeseen kuin muuallakin. Tähän viittaavat Turussa äskettäin tutkitut viisi yliannostuskuolemaa, joissa kuolinsyyksi epäiltiin fentanyylillä jatkettuja, väärennettyjä rauhoittavia lääkkeitä, sekä muut vastaavat, poliisin tutkimat kuolemat.

Korkean riskin opioidien esiintyvyys ja epävarmuusvälit 15–64-vuotiaiden keskuudessa per 1000 asukasta

(Lähde: EMCDDA 2020)

Rikosylikomisario **Jari Riiali** kertoo, että on ollut myös muita kuolemantapauksia, joissa syyksi on epäilty fentanyylillä jatkettuja huumeita. Helsingissä sosiaalityöntekijät vahvistivat Ylelle[2], että he uskovat fentanyylillä jatkettuilla katukauppalääkkeillä saattaneen olla osuutta joihinkin kuolemiin. Fentanyylistä voi siis tulla Suomessakin vakava ongelma, ja sen kokemuksen perusteella, mikä minulla on fentanyylin ja muiden lääkeväärennösten tutkimisesta, tilanne johtaa useisiin kuolemantapauksiin, elleivät viranomaiset pysty toteuttamaan monialaista lähestymistapaa.

Tässä lähestymistavassa on keskeistä vähentää tehokkaasti niin lääkeväärennösten valmistamista kuin valmistuksessa käytettävien esiasteiden ja raaka-aineiden maahantuontia. Haittojen vähentämiseen tulee mielestäni panostaa vahvasti tuomalla käyttöön naloksonia eli opioidien vasta-ainetta sekä pillereiden testaamiskykyä ja -kapasiteettia, jotta yliannostusuhreja voidaan pelastaa.

Eräissä muissa maissa kuolemia on onnistuttu vähentämään jakamalla naloksonia poliisille, jotka usein löytävät yliannostuksen ottaneen ensimmäisenä. Suomessakin asiantuntijaryhmä on suositellut naloksonin jakamista poliisille.

Kun näemme, mitä Suomessa on tapahtumassa, voimme odottaa, että opioidiväärennösten käyttö lisääntyy ja myös valmistautua siihen, kuten muut maat ovat tehneet. Naloksonin antaminen etulinjan poliisien käyttöön pelastaa henkiä ja parantaa poliisin kykyä edistää yhteisön turvallisuutta.

Lähteet:

1 https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet /jate-vesitutkimus

2 https://yle.fi/uutiset/3-11910847